

Христина Блощинська
судовий експерт,
Тернопільський НДЕКЦ МВС

СУДОВА ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Фундаментальні суспільно-економічні зміни в Україні на зламі ХХ-ХХІ століть призвели до трансформації умов господарювання. На фоні поглиблення процесів глобалізації, турбулентності економічного середовища, недостатньої ефективності законодавчої бази сучасний стан судової економічної експертизи характеризується, насамперед, проблемами науково-методологічного, правового характеру. Наприклад, необхідність визначення її теоретичних положень в нормативно-правовому полі, узгодження процесуальних норм за видами судочинства. Їх позитивне вирішення в даних умовах із врахуванням основних трендів є необхідною умовою виконання судовою економічною експертизою свого функціонального призначення – забезпечення судово-слідчих органів достовірною і неспростованою доказовою базою.

Охарактеризуємо основні проблемні моменти, які на сьогодні спостерігаються у розвитку судової економічної експертизи та становлять предмет наукових пошуків і практичних апробацій вчених, експертів-економістів.

Перш за все, в нормативно-правовому полі відсутні інтерпретації понять, що стосуються теоретичних положень судової економічної експертизи: визначення її сутності, предмета, завдань, мети експертизи. Вказані специфічні категорії по даній тематиці зустрічаються у наукових працях вчених-економістів. Безперечно, дані дослідження є невід'ємним елементом у розвитку і вдосконаленні науково-практичних розробок, однак процесуальний характер економічної експертизи потребує підтвердження її статусу в нормативно-правових документах. Це, в свою чергу, зумовлює різні тлумачення даного терміну, вносить певні проблемні моменти в судову експертну діяльність фахівців економічного профілю щодо визначення рівня їх фахових знань. А тому виникає необхідність у розробці єдиного понятійного апарату судової економічної експертизи, терміни якого були б закріплені в нормативно-правових документах.

Наступний аспект стосується відсутності єдиної класифікації судових економічних експертиз, що зумовлено, в тому числі, і вищезазначеним.

В науковій літературі можна зустріти класифікацію на різноманітні види і підвиди на основі застосування різних класифікаційних критеріїв. Наприклад, згідно Матусовського Г.А. основою для розмежування родів (видів) судових економічних експертиз з однієї сторони, повинен бути предмет експертизи, її зміст, а з іншої – особливості галузей економіки, виду економічної діяльності, в якій здійснено злочин. Чеберяк П.П. вважає, що всі різновиди судово-економічних експертиз досліджують один об'єкт – обліково-економічні операції,

а тому судово-економічні експертизи можна класифікувати на експертизу облікового процесу та експертизу економічних операцій [3, с. 468; 5, с. 85].

На перший погляд дане питання, знаходячись в теоретичній площині, не повинно бути визначальним фактором судово-експертної діяльності фахівців економічного профілю. Однак, вирішення вказаної методологічної проблеми у значній мірі забезпечує ефективність такої діяльності на основі формування єдиних принципів методики, її критеріїв, об'єктів дослідження у проведенні економічних експертиз визначеного виду.

Відсутність єдиних підходів в нормативно-правовому полі щодо процедур використання судово-економічних експертиз у кримінальному, господарському, цивільному, адміністративному судочинстві також є одним із таких аспектів. Неврегульованість нормативно-правового поля щодо проведення судової економічної експертизи пояснюється відсутністю єдиних підходів регламентації або у нормі закону лише зазначається про можливість призначення експертизи та направлення об'єктів на відповідне дослідження [2, с. 45].

Варто відмітити й такий важливий аспект розвитку судової економічної експертизи як гармонізація вітчизняної нормативно-правової бази із міжнародними стандартами.

При імплементації норм міжнародного права, особливо це стосується судової економічної експертизи, яка відноситься до експертиз гуманітарного напрямку, до уваги слід брати чинники, котрі будуть визначати міру такої адаптації. Такими ключовими факторами є наступні [1, с. 118]:

- кожна національна економіка має притаманні тільки їй унікальні особливості зумовлені історичним розвитком, соціально-економічними відносинами;
- різний рівень розвитку економіки країн (навіть тих, що утворюють об'єднання або союзи, наприклад Європейський Союз);
- різниця в організації і веденні бухгалтерського обліку, його нормативно-правовому регулюванні;
- відносини власності, які суттєво впливають на розвиток всього спектру соціально-економічних відносин;
- розуміння можливостей судових економічних експертиз, їх значення в процесі доказування та інших аспектів також мають свої особливості в різних країнах.

В контексті сказаного варто зазначити, що в Європі не погоджено єдиних стандартів стосовно ролі судових експертів у судочинстві, що свідчить про відсутність гармонізації в узгоджені критеріїв визнання допустимості доказів у країнах Європейського Союзу [4, с. 127].

Вважаємо, що при гармонізації вітчизняного законодавства із міжнародними стандартами слід дотримуватись стратегічного напрямку – пріоритет вітчизняних організаційно-правових засад функціонування судової економічної експертизи, які відображають специфіку економічних відносин і судово-правової системи, що історично сформувалися в процесі

державотворення. Вказані специфічні ознаки є об'єктивними детермінантами, які визначають ступінь даної адаптації.

Врахування міжнародних стандартів повинно здійснюватися на рівні обміну досвідом із врахуванням національної специфіки, а також у випадках, коли проведення судових економічних експертиз, які мають міжнародний характер, вимагає застосування уніфікованих, узгоджених методологічних інструментів залученими фахівцями.

В загальному вищевказані проблемні питання створюють відповідні труднощі, що стосуються: уніфікації науково-методологічної бази судової економічної експертизи; практичної діяльності експертів; процесуальних дій судово-слідчих органів з питань призначення і проведення судових економічних експертиз.

Продовжуючи думку, відмітимо, що перспективи розвитку судової економічної експертизи вимагають врахування такого важливого аспекту як розвиток інформаційних технологій, інноваційна модернізація соціально-економічних відносин, які інтенсивно розвиваються і стосується всіх сфер діяльності. Вказаний процес не оминув й судову економічну експертизу, яка в недалекій перспективі у дослідженнях, в якості одного із основних трендів, повномасштабно використовуватиме інноваційні інформаційні розробки. Такий зв'язок пояснюється тим, що інформаційні технології в системі бухгалтерського обліку у визначеній мірі проектуються на судову економічну експертизу. Остання в сучасних умовах потребує розробки і впровадження програмних продуктів, які б дали змогу автоматизувати у раціональних межах економічні дослідження, що сприятиме скороченню тривалості проведення експертиз, підвищенню продуктивності праці експертів-економістів та ін.

Серед комплексу заходів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування судової економічної експертизи можна виділити наступні: розробка єдиного понятійного апарату(сутності, предмету, завдань, мети експертизи), закріпленого в нормативно-правових документах; визначення її видового складу на основі єдиних критеріїв класифікації, що сприятиме формуванню єдиних принципів методики, її критеріїв, об'єктів дослідження у проведенні економічних експертиз визначеного виду; формування єдиних підходів в нормативно-правовому полі щодо процедур використання судових економічних експертиз за видами судочинства (кримінальне, господарське, цивільне, адміністративне). На основі аналізу сучасного стану і врахування трендів судової економічної експертизи можна визначити один із перспективних напрямків її розвитку, який стосується впровадження інноваційних інформаційних технологій при проведенні експертних досліджень.

Список використаних джерел

1. Виноградова М.М. Судебные экономические экспертизы: проблемы международного взаимодействия и пути решения. Теория и практика судебной экспертизы. 2018. Т.13. № 1. С. 115–120.

2. Євдокіменко С.В. Перспективи розвитку судово-економічних експертиз. Наше право. 2016. № 2. С. 42–46.
3. Матусовский Г.А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Харьков: Консум, 1999. 480 с.
4. Федчишина В.В. Спеціальні економічні знання у правових системах Європи, Австралії та США. Науковий огляд. 2018. № 3 (46). С. 124–143.
5. Чеберяк П.П. Завдання судових експертиз при розкритті й розслідуванні злочинів, вчинених в економічній сфері України. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2013. Вип. 10. С. 83–88.

Люба Турчин,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва і торгівлі
Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Результат і ефективність діяльності підприємства залежать від того, наскільки раціонально використовується капітал. Дотримуючи певні пропорції власного і позикового капіталу, можна забезпечити необхідний рівень фінансової незалежності, рентабельності, а також максимізувати ринкову вартість підприємства. В ринкових умовах виникає необхідність обґрунтування оптимальної структури капіталу.

Для вітчизняних промислових підприємств при виборі структури капіталу характерними є наступні особливості: у багатьох з них фінансовий стан незадовільний, при прогнозуванні результатів діяльності українських компаній застосовуються моделі, що не дозволяють правильно прогнозувати динаміку їх фінансового важеля, основні засоби сильно зношені і вимагають великих інвестицій для заміни, існуючі методи ухвалення інвестиційно-фінансових рішень не повною мірою враховують інтереси держави, власників компаній і пов'язаних з ним осіб; значна частина акціонерів не відчувають себе повною мірою власниками [1].

Раціональна структура капіталу не є стабільною, оскільки фінансування є динамічним процесом, а також модифікуються чинники, що впливають на структуру капіталу, особливо в умовах нестабільної економічної ситуації. Відповідно змінюються і переваги підприємства у виборі певних джерел формування структури капіталу. Доведено, що найбільш раціональним є планування структури капіталу на рік, тобто в поточному плані [2].

Таким чином, оптимізація структури капіталу залежить від ряду чинників, критеріїв. Кожне окреме підприємство керується тим критерієм, який вважається найбільш доцільним. Тому поняття оптимальної структури капіталу набуває значного суб'єктивного змісту.